

การศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา A STUDY OF ASTROLOGY BELIEF OF LANNA BUDDHISTS

พระปลัดอาทิตย์ อธิโชโต (ก้อนแก้ว). พระครูโกวิทอรธาวที. ผศ.ดร.ผศ. ปกรณ์ มหากันธา

คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโหราศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา และ 3) วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา

ผลการศึกษา พบว่า

โหราศาสตร์ มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต ผสมคำระหว่าง อโห และ ราตรี หมายถึง ความรู้หรือวิชาที่ว่าด้วยดวงดาว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ โหราศาสตร์เพื่อทำนายปัจจุบัน และโหราศาสตร์เพื่อทำนายอนาคต โหราศาสตร์ปรากฏในซีกโลกตะวันตก แบ่งออกเป็น 5 ยุค ได้แก่ 1) ยุคเมโสโปเตเมีย โดยกลุ่มชาวคาลเดียน (Chaldean) 2) ยุคกรีก 3) ยุคกลาง 4) ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และ 5) ยุคใหม่ ส่วนทางซีกโลกตะวันออก โหราศาสตร์ ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นที่นิยมกันอย่างมากในประเทศอินเดีย เช่น การทำนายลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ การทำนายพระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล โหราศาสตร์สังคมชาวพุทธล้านนา เกิดจากการผสมผสานระหว่างอิทธิพลความเชื่อ ในพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมล้านนา พระสงฆ์ในล้านนา จึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์ พระสงฆ์จะเป็นผู้ทำพิธี ทำหน้าที่เป็นโหราจารย์ เพื่อสงเคราะห์ชาวบ้าน ทำให้เกิดพิธีกรรมที่แตกต่างออกไปจากสังคมอื่น อาทิเช่น พิธีสืบชะตา พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีถอนขีด เป็นต้น นอกจากนี้ มีการนำโหราศาสตร์มาใช้อย่างต่อเนื่อง ในเรื่องของฤกษ์ยามจากตำราพรหมชาติ ทำให้มีผลต่อความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ส่งผลให้เกิดการกระทบเชิงบวกและเชิงลบตามมา จากการวิเคราะห์ โหราศาสตร์จะเป็นเพียงเพื่อการพยากรณ์ เพื่อการเตรียมความพร้อม เตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ไม่ได้เป็นไปเพื่อการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง พระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ จึงเป็นศาสตร์ที่ มีความขัดแย้งกัน แต่โหราศาสตร์ก็สามารถนำมาประยุกต์เข้าสู่พระพุทธศาสนา ด้วยการสอดแทรกหลักธรรม ได้แก่หลักกรรม หลักอริยสัจ ดังนั้น พระสงฆ์ ที่ใช้วิชาโหราศาสตร์ในวัตรปฏิบัติ จะต้องมีความเคารพในพระวินัยเป็นหลัก ตั้งความปรารถนาที่แน่วแน่ใช้วิชาโหราศาสตร์ ด้วยความเมตตา ไม่หวังแก่ลาภสักการะ ไม่ชักนำผู้คนให้หลงมกมาย สำหรับพุทธศาสนิกชนก็ควรมีหลักในการใช้โหราศาสตร์ที่เหมาะสม ไม่ยึดเอาโหราศาสตร์เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยว ลุ่มหลงอย่างจริงจัง ควรใช้โหราศาสตร์ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา และใช้ร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่

คำสำคัญ : ความเชื่อ. โหราศาสตร์. ชาวพุทธล้านนา

Abstract

The purposed of this article entitled “Astrology Belief of Lanna Buddhists” are as follows: 1) to study the astrology that appears in Buddhism. 2) to study the belief of astrology of Lanna Buddhists. and 3) to analyze the astrology belief of Buddhists in Lanna.

The findings of this research as follows:

The astrology derived from Sanskrit. which comes from “Ahō” and “Rātri” (night) means knowledge or subject about stars what can be divided into 2 types. including astrology for predicting the future. The history of Western astrology is divided into 5 eras as follows: 1) Mesopotamia Age is a group of Chaldean. 2) Greek Age. 3) Middle Age. 4) Renaissance Age. and 5) New Age. In the part of the eastern hemisphere. the astrology appeared in the Buddhist scriptures that are very popular in India. such as the prediction of the 32 great characteristics of the Buddha by the dreaming prediction of Pasinadi.

The astrology in Lanna Buddhist society was caused by a mixture of influences of beliefs in Buddhism and traditional Lanna beliefs. Buddhist monks in Lanna must have knowledge in astrology; Buddhist monks will perform the ceremony and act as astrologer for helping villagers who causes the rituals that are different from other societies. such as long life ceremony (Suepjatā); change one's bad fortune through a ceremony (exorcism). and withdrawal ceremony (Thon Khut) etc. As well as applying astrology continuously in the auspicious time of the Brahmajāti textbook by having an effect on beliefs. rituals and traditions along with resulting in both positive and negative.

From the astrology analysis is only for forecasting. preparing. coping with upcoming events which is not entirely for the cessation of suffering completely. Buddhism and Astrology are therefore conflicting sciences. but astrology can be applied to Buddhism by insertion of the principles. including the principle of Kamma. the principle of four noble truths. Thus. Buddhist monks who apply the astrology in practice they must respect for the disciplines. set a desire to apply the astrology with compassion without gain to worship and do not induce people in credulity. For Buddhists. there should have the principles in using the astrology appropriately without adhering to astrology as a refuge seriously and should apply the astrology in promoting Buddhism and applying together with modern science.

Keywords: Belief. Astrology and Lanna Buddhists

บทนำ

สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่เป็นพื้นฐานว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน (ขุ.ธ. (ไทย) 25/160/82.) ไม่มีที่พึ่งอื่นใดจะประเสริฐกว่าพึ่งตนเอง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยตัวของมนุษย์เอง มนุษย์ที่ฝึกฝนตนเองดีแล้วถือว่าเป็นผู้ประเสริฐ เมื่อมีความทุกข์ก็อาศัยความเพียรพยายามของตนเองในการฟันทุกข์ แต่ที่ปรากฏว่า มีการพึ่งพาโหราศาสตร์เป็นที่มีความนิยมกันมาก

ความเชื่อทางโหราศาสตร์ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ (อิทธิพนธิชา พลายนาถ. 2553: 1.) ส่วนใหญ่จะมีความเชื่อในเรื่องของโชคละชะตา บุคคลที่มีความเชื่อในเรื่องของโหราศาสตร์ จะเป็นคนที่กลัวกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือประสบกับปัญหาที่จะหาทางออก ไม่รู้ว่าควรจะต้องทำเช่นไร ต้องการหาที่ปรึกษาคนที่คอยให้กำลังใจ หรือแม้กระทั่งเตรียมตัวพร้อม รับกับเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการไปหาหมอดูจะมีความแตกต่างออกไปตามอายุ การศึกษาสถานะภาพ หากเป็นวัยรุ่นจะสอบถามในเรื่องการเรียน ความรัก วิทยุทำงานก็อยากจะทราบในเรื่องของหน้าที่การงาน คู่ครอง สุขภาพการเงิน ในแง่หลักจิตวิทยา หมอดูจะมีอิทธิพลทางด้านจิตใจของผู้รับฟังเป็นอย่างมาก มองว่าเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิตของตนเองมากกว่าจะเชื่อเรื่องการกระทำของตนเอง บางคนดูดวงแล้วกลับรู้สึกสบายใจมากขึ้น (ศิริณญา นาคศัพท์. [ออนไลน์] สืบค้น: 18 มกราคม 2562.)

ปัจจุบันโหราศาสตร์ การดูฤกษ์ยามเป็นที่ได้รับความนิยมเป็นที่สนใจกันอย่างมาก แม้กระทั่งพระสงฆ์ก็กลายมาเป็นโหราจารย์เอง ดังที่ปรากฏในข่าวว่ามีพระภิกษุไทยหลายรูปที่เชี่ยวชาญโหราศาสตร์ และใช้ช่วยชาวบ้านตามแต่โอกาส อาทิเช่น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณโมทนามหาเถร) เป็นต้น (คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง. [ออนไลน์]: สืบค้น 14 – 20 กรกฎาคม 2560.) แต่ก็มีพระสงฆ์บางกลุ่มที่ปฏิเสธเรื่องโหราศาสตร์ ดังในกรณีของพระพยอม กัลยาโณ เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว โดยท่านกล่าวว่า เรื่องของฤกษ์ยามยามดีในพระพุทธศาสนาอยู่ที่ความพร้อมของทั้ง 2 ฝ่าย ถ้าพร้อมในการอยู่ร่วมกัน ใช้ชีวิตด้วยกันไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมานั่งดูเรื่องวัน เดือน ปีเกิด เพื่อหาฤกษ์ยามยามดี ให้ถือหลักความพร้อมดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นฤกษ์แต่งงาน หรือฤกษ์มงคลต่างๆ (NEW 18. [ออนไลน์]: สืบค้น 19 มกราคม 2561.) ด้วยเหตุนี้ จึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับโหราศาสตร์ในพระไตรปิฎกมีความครอบคลุมแค่ไหน โหราศาสตร์ของชาวพุทธในสังคมล้านนาเป็นอย่างไร พระสงฆ์ควรวางตนอย่างไรจึงจะเหมาะสมเกี่ยวกับโหราศาสตร์ และทางออกที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโหราศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธล้านนา ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโหราศาสตร์ และกรณีตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ในการเก็บข้อมูลภาคสนามใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางที่ถูกต้องแก่บรรพชาวดูโหราศาสตร์ นำมารวบรวม วิเคราะห์ จัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้โหราศาสตร์ จำนวน 5 รูป/คน และผู้ใช้บริการโหราศาสตร์ จำนวน 5 รูป/คน รวมทั้งหมด 15 รูป/คน

สรุปผลการศึกษา

โหราศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

โหราศาสตร์มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต มาจากการประสมของคำ 2 คำ คือ อโห และ ราตรี ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Astrology มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินและภาษากรีก 2 คำ คือคำว่า Astro หมายถึง ดวงดาว กับคำว่า Logia หมายถึงความรู้ แปรรวมกันแล้วหมายถึง “ความรู้หรือวิชาที่ว่าด้วยดวงดาว” เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการทำนายทายทักพยากรณ์ชะตาชีวิตและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยตำแหน่งการโคจรของดวงดาวเป็นหลักเกณฑ์ในการทำนาย ใช้ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมเป็นสถิติมาทำนายและพยากรณ์ให้มีความแม่นยำ บุคคลที่เป็นผู้พยากรณ์และทำนายนั้นเรียกว่า โหราจารย์โลก (ชูศักดิ์ จงธนะพิพัฒน์: [ออนไลน์]. 17 กันยายน 2562.)

ประเภทของโหราศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โหราศาสตร์เพื่อทำนายปัจจุบันและโหราศาสตร์เพื่อทำนายอนาคต โหราศาสตร์เพื่อทำนายปัจจุบันเป็นการทำนายลักษณะพื้นฐานของบุคคล อุปนิสัยใจคอ พฤติกรรม เป็นต้น โดยมีพื้นฐานจากดวงชะตากำเนิด ลักษณะหน้าตา ลายมือ ลายเท้า เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์ลักษณะแนวโน้มชีวิตของบุคคลเพื่อให้ทราบถึงอุปนิสัยความเป็นไปของชีวิต และยังมีความสัมพันธ์กับการทำงานเลี้ยงชีพ ความเป็นอยู่ด้วย ส่วนโหราศาสตร์เพื่อทำนายอนาคตเป็นการคาดเดาเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อให้เกิดการเตรียมพร้อมรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ความเป็นมาของโหราศาสตร์ทางด้านตะวันตกแบ่งออกเป็น 5 ยุค ได้แก่

1) ยุคเมโสโปเตเมีย กลุ่มชาวคาลเดียน (Chaldean) เป็นกลุ่มที่ใช้โหราศาสตร์ในสมัยนั้น เพื่อประกอบอำนาจเร้นลับเกี่ยวกับไสยศาสตร์และศาสนา ในช่วงของยุคนี้โหราศาสตร์อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าปรากฏการณ์บนท้องฟ้าเป็นกลางบอกเหตุที่ส่งต่ออาณาจักรและกษัตริย์ ยังไม่มีการนำโหราศาสตร์มาใช้กับบุคคลทั่วไป และในยุคนี้เองที่จักรราศี 12 ราศีได้ถูกพัฒนามาใช้แล้ว

2) ยุคกรีก ความรู้โหราศาสตร์โบราณของชาวคาลเดียนจากอียิปต์และบาบิโลนได้พัฒนามาสู่วิทยาการและปรัชญากรีก ได้มีการนำชื่อเทพเจ้าของกรีกมาแทนชื่อเทพเจ้าของเมโสโปเตเมีย ได้ค้นพบการเรียงลำดับดาวเคราะห์จากช้าสุดไปเร็วสุด คือ เสาร์ พลูทัส อังคาร อาทิตย์ ศุกร์ พุธ และจันทร์ตามลำดับแล้วได้กลายมาเป็นการตั้ง

ชื่อของวันทั้ง 7 นอกจากนั้นแล้วในยุคนี้โหราศาสตร์ได้มีการแยกจักรราศีออกเป็น 2 แบบ คือ แบบสายนะและแบบนिरายนะ

3) ยุคกลาง เป็นยุคที่ศาสนาคริสต์ได้ลงปักฐานอย่างมั่นคงทำให้ความเชื่อที่ไม่เกี่ยวกับคริสต์ศาสนาได้ถูกลบล้าง โหราศาสตร์ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง คริสตจักรเป็นคู่อริสำคัญกับโหราศาสตร์และแทบจะสูญหายไปในยุคนี้

4) ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ โหราศาสตร์ได้ถูกนำมาสั่งสอนในด้านของการแพทย์ การรักษาโรคโดยใช้ดนตรีและโหราศาสตร์ และนำโหราศาสตร์ไปใช้กับเวทมนตร์ผ่านทางพิธีกรรมเครื่องรางของขลังด้วย และ

5) ยุคใหม่ นักโหราศาสตร์ได้ประยุกต์โหราศาสตร์เข้ากับความรู้จิตวิทยา มีการศึกษาถึงแก่นของโหราศาสตร์ต่อยอดกลายเป็นโหราศาสตร์ยูเรเนียน

ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า โหราศาสตร์เป็นดิรัจฉานวิชา คือ วิชาศิลปะวิทยาการ นอกพระพุทธศาสนาชนิดใดชนิดหนึ่ง ไม่ก่อประโยชน์ (อชิรพณฺหา พลายนาถ. 2553: 1.) เป็นวิชาที่ขวางทางนิพพาน ได้แก่ การทำเสน่ห์ การทำให้นิเวศน์ รู้เรื่องภูติผี รู้ในทางกำหนัด เช่น หมอผี เป็นต้น(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2546: 53.) ดังนั้น จึงมีพระบัญญัติว่า ห้ามภิกษุเรียนและสอนดิรัจฉานวิชา เป็นอาบัติทุกกฏ (วิ.จ. (ไทย) 9/183-184/66.) แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนปักษคณนา คือการเรียนปฏิทินทางจันทรคติ เนื่องจากชาวบ้านถามภิกษุทั้งหลายที่กำลังเที่ยวบิณฑบาตเกี่ยวกับวิถีแห่งปักษ (วันข้างขึ้นข้างแรม) แต่ภิกษุไม่ทราบ ทำให้ชาวบ้านเพ่งโทษติเตียนต่างๆ พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนปักษคณนาได้ (วิ.ม. (ไทย) 6/177/450-451.) และทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อยู่ป่าเรียนวิชานักขัตร์ เนื่องจากภิกษุหลายรูปอาศัยอยู่ในป่า ไม่มีความรู้เกี่ยวกับดวงดาวบนท้องฟ้า ทำให้ไม่รู้ทิศทางต่างๆ พวกโจรเมื่อมาเจอกับภิกษุได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า วันนี้ประกอบด้วยฤกษ์อะไร นี่เป็นทิศอะไร ภิกษุตอบไม่ได้จึงโดนโจรทุบตี ด้วยเหตุนี้เองพระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนวิชานักขัตร์ ให้พอมีความรู้ทางดาราศาสตร์ตอบปัญหาชาวบ้านได้ แต่ไม่ได้มุ่งให้ศึกษาเพื่อเป็นผู้ทำนายทายทัก หรือหาฤกษ์ยามต่างๆ (วิ.จ. (ไทย) 9/428-429/350-352.)

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา

ในสังคมล้านนา มีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ว่า การจะประกอบพิธีการ ทำบุญ ทำกุศล จะดูฤกษ์ยามที่เป็นมงคลควบคู่กันไปด้วย ปรากฏให้เห็นได้ ในวงดวงหรือดวงฤกษ์ที่จารึกบอกปี เดือน วัน ดีถึ นาที่ฤกษ์ของการทำกิจกรรมนั้นๆ รวมถึงวงดวงชะตาของโบสถ์ วิหารหรือวัดด้วย แสดงให้เห็นว่าความเชื่อทางโหราศาสตร์สามารถผสมผสานกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ผู้ที่เป็นโหราจารย์จะถูกเรียกว่า หมอเมื่อ (หมอดู) จะเป็นผู้มีความรู้ผสมผสาน เรื่องของสมุนไพรมนต์คาถา โหราศาสตร์ สามารถดูดวง คำนวณธาตุอายุ และการเสี่ยงทาย

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ในสังคมล้านนาอีกประการหนึ่ง คือ การสืบทอดเมือง เป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเมื่อบ้านเมืองเกิดความเดือดร้อนจากอิทธิพลของดาวพระเคราะห์ ตามความเชื่อทางโหราศาสตร์หากไม่กระทำ จะทำให้บ้านเมืองปั่นป่วนวุ่นวาย มีการจลาจลการศึก หรือเกิดโรคระบาด ผู้ปกครองเมืองจึงจัดพิธีสืบทอดเมือง เพื่อให้อายุของเมืองได้ดำเนินต่อเนื่องสืบไป

โหราศาสตร์ในสังคมล้านนา มีต้นกำเนิดมาจากการได้อิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้าสู่สังคมนาโดยผ่านทางตำราคำสอนต่าง ๆ คัมภีร์ต่าง ๆ นั้น มีความรู้มากมายที่สืบทอดมามากมายและกว้างขวาง ทำให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้วิชาโหราศาสตร์ไปด้วย จากนั้นได้ใช้ความรู้เหล่านั้นช่วยเหลือญาติโยม จึงทำให้ความเชื่อของสังคมล้านนากับพระพุทธศาสนามีความผสมผสานกัน ทำให้เกิดพิธีกรรมที่แตกต่างไปจากพระพุทธศาสนาทั่วไป เช่น พิธีสืบชะตาสะเดาะเคราะห์ พิธีถอนชืด เป็นต้น โดยพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีหรือทำหน้าที่เป็นโหราจารย์ โหราศาสตร์ในสังคมล้านนามีการนำมาใช้กันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องของฤกษ์ดวงดาวในโหราศาสตร์ที่มีความเชื่อว่ามีกลุ่มดาวต่าง ๆ ที่ปรากฏบนท้องฟ้าเป็นเรื่องราวสำคัญที่เกิดขึ้นแล้วได้ถูกจารึกบันทึกเพื่อเป็นอุทาหรณ์สอนคนรุ่นหลัง โดยอยู่ในรูปแบบของดวงดาว โดยดวงดาวจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อของชาวล้านนาเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่การเกิดในฤกษ์ต่าง ๆ ทุกคนที่ได้ถูกกำหนดมาตามฤกษ์ดวงดาวที่ตนได้ถือกำเนิดนั้นและไม่สามารถหลุดพ้นไปได้ ดังนั้น มนุษย์จึงถูกกำหนดด้วยฤกษ์ดวงดาวส่งผลให้มีอุปนิสัย หน้าที่ ความเป็นไป เป็นต้น

นอกจากเรื่องของฤกษ์ดวงดาวในโหราศาสตร์แล้วชาวล้านนาก็มีความเชื่อในเรื่องของตำราพรหมชาติ ซึ่งเป็นตำราเกี่ยวกับการดูดวง วันเกิด ปีเกิด ธาตุ เป็นต้น โดยชาวล้านนามีความเชื่อว่าชีวิตของมนุษย์จะดีหรือไม่ดีนั้นให้ดูจากวันเกิด ปีเกิด ธาตุ ที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยมีกรอบพื้นฐานจากตำราพรหมชาติ และยังมีพิธีกรรมที่เชื่อสามารถแก้กรรมนั้นได้ทำให้เกิดจาริตประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องตำราพรหมชาติ และพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีฟังธรรมตามปีเกิด บูชาพระธาตุประจำปีเกิด จุดเทียนประจำวันเกิด เป็นต้น

โหราศาสตร์ได้อิทธิพลให้กับสังคมล้านนาเป็นอย่างมากทำให้เกิดความเชื่อหลายอย่างขึ้นมาเช่น ความเชื่อเรื่องการตั้งชื่อตามวันเกิด ความเชื่อเรื่องการบูชาผี ฤกษ์ยามและวันเสีย และทำให้เกิดพิธีกรรมในวันสำคัญ เช่น การเลี้ยงผี พิธีขึ้นตั้ง โดยพิธีกรรมนั้นมีการประยุกต์ผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว มีการนำผังหรือรูปแบบตำราของโหราศาสตร์มาทำเป็นวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง เพื่อช่วยป้องกันภัยต่าง ๆ นอกจากนั้นโหราศาสตร์ยังมีอิทธิพลกับการดำเนินชีวิต ได้แก่ การใช้ฤกษ์ยามในการปกครอง พิธีกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา การสร้างเรือนอาคาร การทำนายพยากรณ์เหตุที่จะเกิดในอนาคต รวมไปถึงการรักษาโรคตามปีเกิด ตามธาตุเกิด เป็นต้น

โหราศาสตร์จึงได้มีผลกระทบต่อชาวพุทธล้านนา มาจนถึงปัจจุบัน ในเชิงบวก ทำให้เกิดความสบายใจช่วยลดความกังวล ช่วยส่งเสริมให้ชาวล้านนาหันเข้ามาศรัทธาในพระพุทธศาสนากันมากขึ้น ทำให้ชาวล้านนาเชื่อในเรื่องของกรรมและผลของการกระทำ และใช้ชีวิตโดยมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งทางจิตใจ มีศีลเป็นกรอบที่ควบคุมการกระทำ เป็นต้น ส่วนผลกระทบในเชิงลบ ก็ทำให้ผู้เชื่อนั้นเกิดความประมาท เกิดความมกมายอย่างไม่มีเหตุผล ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ในล้านนามีปรากฏในแทบทุกมิติ แม้จะรับนับถือพระพุทธศาสนาแล้วแต่ก็ยังมีความเชื่อดั้งเดิมและยังเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ ฤกษ์ดวงดาว ตำราพรหมชาติ จนเกิดเป็นพฤติกรรม ความเชื่อ จาริตประเพณีตามมา แต่ด้วยความที่โหราศาสตร์ความเชื่อดั้งเดิมนั้นมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาทำให้เกิดจาริตประเพณีที่ดีงามมาจนถึงปัจจุบัน

วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา

โหราศาสตร์แม้จะเป็นดิรัจฉานวิชาที่พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับ เพราะเป็นวิชาที่ขวางทางนิพพานทำให้เกิดความงมงาย แต่พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุเล่าเรียนบ้าง เพื่อบอกแก่ชาวบ้านผู้มาถามเกี่ยวกับฤกษ์และดวงดาวต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ถูกตื๊อนินทา แต่ในสังคมปัจจุบันก็มีพระสงฆ์บางกลุ่มและในล้านนาที่ประเพณีตกเป็นโหราจารย์ คือ ดูกุญแจยามาตี ดูกุญแจแต่งงาน ดูกุญแจออกรถใหม่ เป็นต้น จนถึงการทำนายดวงบ้านเมือง ทำให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางถึงความไม่เหมาะสม ชาวพุทธในสังคมล้านนาทั้งพระสงฆ์ อุบาสกอุบาสิกาต่างก็มีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และยังมีวิถีปฏิบัติสืบทอดกันมา

ในทางพระพุทธศาสนากับกับโหราศาสตร์นั้นพระพุทธเจ้ามีท่าทีปฏิเสธวิชาโหราศาสตร์ มองว่าโหราศาสตร์เป็นวิชาภายนอกพระพุทธศาสนาและหาประโยชน์ไม่ได้ เป็นศาสตร์ที่ทำให้ต้องหวังพึ่ง รอคอย อ้อนวอนหรือขอความช่วยเหลือจากอำนาจภายนอก ทำให้เกิดความงมงาย บางคนไม่รู้จริงก็ตกเป็นเหยื่อด้วย โหราศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ขวางทางปัญญาของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาชีวิตด้วยความพยายาม ไม่สามารถฝึกฝนตนเองทำให้เกิดความประมาท ดังนั้นแล้วโหราศาสตร์กับหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นมีความขัดแย้งกันในเรื่องการศึกษาเรียนรู้ เพราะแก่นแท้ของโหราศาสตร์นั้นเพียงเพื่อการพยากรณ์ ให้เตรียมพร้อมรับมือกับเหตุการณ์เท่านั้น ไม่ได้เป็นไปเพื่อดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง แต่พระพุทธศาสนานั้นมีหลักการที่ชัดเจนคือให้จัดการกับความทุกข์อย่างสิ้นเชิงแต่ในอีกด้านพบว่าโหราศาสตร์กลับมีส่วนช่วยให้บุคคลเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี โดยใช้คำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาสอดแทรกโดยเฉพาะประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องคือเรื่องศีลธรรม เจริญกรรม การทำกุศลธรรม และการเกรงกลัวต่อบาป

พระสงฆ์กับการใช้โหราศาสตร์ เมื่อมองไปที่หลักการทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุศึกษาและใช้โหราศาสตร์ หมายความว่า พระสงฆ์ไม่สามารถศึกษาหรือใช้โหราศาสตร์ได้เลย ถือเป็นความผิดทางพระวินัย แต่หากพระสงฆ์จะศึกษาเล่าเรียนเพื่อเป็นเครื่องสงเคราะห์และให้กำลังใจแก่พุทธศาสนิกชน ใช้เป็นเครื่องมือในการชักนำให้เข้าสู่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ก็ย่อมไม่เป็นผิดหลักการทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นการที่พระสงฆ์ใช้โหราศาสตร์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความทุกข์เล็ก ๆ น้อย ๆ ใช้โหราศาสตร์ในฐานะเครื่องมือที่ดึงให้มายึดมั่นในพระพุทธศาสนา ใช้เป็นอุบายให้ประชาชนเข้าใจพระพุทธศาสนา อาจจะผิดพระธรรมวินัยบ้างเล็กน้อยจากนั้นหาโอกาสเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน สอดแทรกทำความเข้าใจ แก่ผู้เข้ามาใช้โหราศาสตร์จากพระสงฆ์ ก็จะทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมในพระพุทธศาสนา ถือเป็นการเปิดใจให้ประชาชนได้เข้าสู่หนทางแห่งความดับทุกข์

สำหรับพุทธศาสนิกชนพบว่า มีความนิยมในการใช้โหราศาสตร์เพื่อตรวจดูดวงชะตา ดูแนวโน้มของชีวิต มีการตั้งชื่อเปลี่ยนนามสกุลเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและเกิดความสุขสบาย ต้องการทราบเหตุการณ์ล่วงหน้า โดยพบว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่นั้นเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย มีอายุในช่วง 51-60 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพโสด ประกอบอาชีพธุรกิจ มีความรู้แต่ขาดความเชื่อมั่น จึงได้พึ่งพาโหราศาสตร์ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ในฐานะพุทธศาสนิกชน จึงควรมีหลักการใช้โหราศาสตร์อย่างเหมาะสม โดยใช้ให้เหมาะสมต่อความจำเป็นและโอกาส ไม่ควรหลงงมงาย และไม่ยึดเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวอย่างจริงจัง สำหรับโหราจารย์ผู้ให้คำแนะนำโหราศาสตร์

ก็ควรที่จะมีจริยธรรมในการพยากรณ์หรือทำนาย ควรพยากรณ์ตามหลักวิชาที่ได้ร่ำเรียนมาอย่างถ่องแท้ ไม่พยากรณ์หลอกลวงเพื่อผลหวังประโยชน์ ยึดหลักธรรมเป็นหลัก ที่สำคัญควรสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยการประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าช่วยแก้แนวทางแก้ไขยามดวงตก จักรราศีเคลื่อน เช่น ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม สวดมนต์ เป็นต้น ก็สามารถส่งเสริมและสนับสนุนกันได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา ผู้วิจัยได้ศึกษาในด้านความเป็นมาและสถานการณ์ในสังคมล้านนา มีข้อเสนอแนะทั่วไป ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะทางวิชาการและข้อเสนอแนะ เพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนามีพื้นฐานมาจากความเชื่อดั้งเดิมผสมกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในสังคมล้านนาทั้งในระดับราชสำนักและระดับชาวบ้าน การสร้างบ้านแปงเมืองล้านนามัยก่อนได้อาศัยฤกษ์มงคลตั้งแต่สร้างเมือง สร้างวัด สืบทอดภูมิปัญญากันมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดภูมิความรู้เหล่านั้นและถ่ายทอดวัฒนธรรมในฐานะภูมิปัญญาทางด้านโบราณคดี ชาวล้านนาไม่ได้มีความตะขิดตะขวงใจต่อพระที่ทำหน้าที่กำหนดฤกษ์ยามมงคล หรือพระที่ทำหน้าที่ทำนายทายทักแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับให้ความเคารพนับถือ หากพระรูปใดไม่มีความรู้ทางด้านฤกษ์ยาม ก็ถือว่าทำหน้าที่บกพร่อง เพราะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือญาติโยมแม้ในเรื่องง่ายๆ แบบนี้ได้ ไม่เป็นที่พึงของญาติโยม ดังนั้น พระในล้านนาส่วนมากจะมีความรู้อย่างน้อยที่สุดก็บอกวันดี วันเสีย ประจำเดือนให้แก่ญาติโยมได้ ถือเป็นความสัมพันธ์ที่งดงามระหว่างพระกับชาวบ้าน โดยไม่มีการดำเนินคดีในข้อวินัยสงฆ์เลย จนมาถึงในปัจจุบัน พระสงฆ์ก็ยังทำหน้าที่ในการกำหนดฤกษ์ยามยามดีให้แก่ญาติโยม บางรูปพัฒนาตนเองเป็นพระหมอดูไปเลยก็ดี ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจเกินงามไปก็ดี จึงควรต้องมีการทบทวนบทบาทในส่วนนี้กันอย่างรอบคอบ โดยคณะสงฆ์ควรทำการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดว่า ขอบเขตเท่าไรที่พระสงฆ์สามารถทำได้ และต้องประมาณไหนที่ถือว่าเลยจากกรอบพระวินัยอันดีงาม ต้องให้อើเพื่อต่อพระวินัยและช่วยสงเคราะห์ประชาชนไปพร้อม ๆ กัน

สำหรับพระภิกษุที่ทำหน้าที่เป็นพระหมอดู ควรสำนึกและระวังการพยากรณ์ของตนเองไว้ให้มาก พึงระลึกเสมอว่า การใช้โหราศาสตร์นั้นเป็นเครื่องจรรยาวิชา มีบทบัญญัติทางพระวินัยห้ามไว้อย่างชัดเจน การใช้โหราศาสตร์แต่ละครั้งควรใช้ในยามที่จำเป็นอย่างแท้จริง ไม่ใช่การใช้พร่ำเพรื่อ ตั้งเป็นสำนักหมอดูเลี้ยงชีพด้วยวิชาโหราศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว ไม่ควรดูหมิ่นเพราะหวังแต่ในลาภสักการะที่ตามมา เพราะนอกจากจะทำร้ายตนเองแล้วยังเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาไปด้วยเช่นกัน อนึ่ง พระที่ทำหน้าที่เป็นพระหมอดูมักได้รับความนิยมนิยมชมชอบในหมู่พุทธศาสนิกชนทำให้เกิดลาภสักการะเป็นจำนวนมาก จึงทำให้พระที่ไม่มีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์แฝงตัวเป็นพระหมอดู อาศัยหลอกลวงพุทธศาสนิกชน พยากรณ์โดยไม่มีความรู้หรือความเข้าใจในศาสตร์พยากรณ์อย่างจริงจัง ยิ่งก่อให้เกิดผลเสียโดยภาพรวม และยิ่งปรากฏพบว่ามิพระไปพยากรณ์ทางการเมือง เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ

การเมือง พยากรณ์สนับสนุนหรือโต้แย้งที่สามารถส่งเสริมหรือบั่นทอนความมั่นคงทางการเมืองได้ ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองอย่างชัดเจน ควรถึงเวลาที่ต้องจัดระเบียบเกี่ยวกับพระหมอดูให้ถูกต้อง ต่อไป

ปัจจุบันมีหลายวัดที่เปิดเป็นสถาบันโหราศาสตร์ เป็นศูนย์พยากรณ์ หรือเปิดทำการเป็นหมอดูอย่างชัดเจน จึงเป็นที่สังเกตว่า มหาเถรสมาคมหรือหน่วยงานปกครองคณะสงฆ์ ได้เห็นสมควรอนุญาตหรือควรมีการควบคุมกันมากน้อยเพียงไร จะสามารถทำได้หรือไม่ในขอบเขตเพียงไหน ควรให้ความชัดเจน และมีระเบียบอย่างถูกต้อง เพื่อเป็นการควบคุมและกำจัดวงให้กระชับยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความชัดเจนว่าพระพุทธศาสนามีท่าทีอย่างไรต่อการทำหน้าที่เป็นหมอดูของพระสงฆ์ และระเบียบมหาเถรสมาคมที่ห้ามพระภิกษุเรียนเดรัจฉานวิชานั้น จะนำมาบังคับใช้ให้เกิดผลอย่างจริงจังได้หรือไม่อย่างไร

ในสังคมไทย แม้จะเป็นสังคมพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ไม่มีที่พึ่งอื่นใดจะประเสริฐกว่าการพึ่งตนเอง พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยตัวของมนุษย์เอง เพราะมนุษย์ที่ฝึกฝนตนเองดีแล้ว ถือว่าเป็นผู้ประเสริฐ เมื่อมีความทุกข์ก็อาศัยความเพียรพยายามของตนเองทำให้พ้นทุกข์ แต่ก็พบว่า มีการพึ่งพาโหราศาสตร์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สังคมไทยในยุคปัจจุบันนิยมใช้กันมาก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

จากการศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา ในประเด็นความหมาย ความเป็นมาของโหราศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อิทธิพลของโหราศาสตร์ในสังคมล้านนาและแนวทางการใช้โหราศาสตร์เท่านั้น ยังมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

- 1) ศึกษาประสิทธิภาพและความแม่นยำของศาสตร์ว่าด้วยการพยากรณ์ทุกประเภท สำหรับเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจศาสตร์พยากรณ์เหล่านั้นและเพื่อให้ศาสตร์พยากรณ์เหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น
- 2) ศึกษาบทบาทของวัดในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางด้านโหราศาสตร์ โดยศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ และทางออกที่เหมาะสมสำหรับวัดและพระสงฆ์ที่มีการใช้โหราศาสตร์
- 3) ศึกษาโหราศาสตร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานเปรียบเทียบ ในความเชื่อที่เหมือนและแตกต่าง

References

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). **พุทธประวัติ**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- คมกฤษ อู่เต็กเค่ง. “โหราศาสตร์กับศาสนา”. มติชนสุดสัปดาห์. (<https://www.matichonweekly.com/> สืบเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2560)
- ชูศักดิ์ จงธนะพิพัฒน์. “กระแสโลกเปลี่ยน”. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/> สืบเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2562.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์. ฟรินตัง แมส โปรดักส์.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิริญา นาศัพท์. พุทธศาสนากับโหราศาสตร์. รายงานวิจัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

(<http://www.crs.mahidol.ac.th/> สืบเมื่อวันมี 18 กรกฎาคม 2561

อชิรพนิชา พลายนาค.(2553) “การใช้โหราศาสตร์เป็นวิถีทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์ศิลป

ศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

NEW 18. “พระพยอม” ชี้แต่งงานไม่ต้องดูฤกษ์อยู่ที่ความพร้อม 2 ฝ่าย. (<https://www.newtv.co.th/> สืบเมื่อ
วันที่ 19 มกราคม 2561)